

længe man har Haab om, at man kan nøjes med at gøre det én Gang.

Til allersidst vil jeg gerne have Lov til som Nationaløkonom ligesom at se igennem de politiske Forskelligheder, der have været mellem de herskende Partier, og sige, hvorefter jeg socialøkonomisk ser paa de sidste Aars Politik. Det, der er sket herhjemme siden Grundlovens Dage, er, hvad man kunde kalde for Bondestændens historiske Opmarsch, og da allerede i 1894 ved Forliget denne var fuldbyrdet, saa var det — deri giver jeg det ærede Medlem fra Hillerød (Dinesen) fuldstændig Ret — en utilgivelig Dumhed fra Højres Side ikke at erkende det og tage Konsekvenserne deraf. Men nu er det imidlertid saaledes, at Bondestanden er marcheret op under Parlamentarismens Fane, og medens denne March er foregaaet, have Talforholdene forskudt sig saaledes, at Bondestanden ikke længere kan hævde et Flertal for sig og følgende maa have Alliancer. Nu forekommer det mig, at det vilde være klogt for Bondestændens Vedkommende, at den ikke udsatte sig for at komme til at begaa lignende Fejl som Højre, og at den navnlig i Tide fik Øjnene op for ikke alene det, der er vokset op neden under den, men ogsaa for det, der er vokset op sidelæns med den. Nedenunder den er en stor Arbejderbevægelse vokset op. Den har gjort sig gældende med saa megen Kraft og Fynd, at den let falder i Øjnene. Men sidelæns er der foregaaet den store Udvikling i Byerhvervsbefolkningen. Det har endogsaa været saaledes, at efter at først Byerne gennem Byerhvervenes Vækst ere stegne saa stærkt, at der kom et vist Mættelsepunkt, saa er det gaaet ligesom med Muhamed og Bjerget, at til syvende og sidst er Muhamed gaaet til Bjerget. I dette Øjeblik er det Byerne, der gaa ud paa Landet. Disse bymæssige Bebyggelser, der finde Sted rundt omkring i Landet, og som tilsyneladende hæve Landbefolkningens Tal, ere i Virkeligheden Byerne, der marchere ud paa Landet; det er Byerhvervsbefolkningen, der hober sig op rundt omkring paa Landet. Disse Borgerstandselementer, der saaledes ere voksende op jævnsides med Bondestanden, og som talmæssig spille en saa uhyre Rolle her i vort Land — Arbejderstanden er en Trediedel, den agrariske Stand en Trediedel og dette her omtalte Element, Byerhvervene og de liberale Erhverv, ligeledes en Trediedel — ere, forekommer det mig, Bondestændens naturlige Forbundsæl-

ler. Baade Bønder og Borgere ere Middelstandsbefolkning, og det har været skæbnesvangert, at man fra Bondestændens Side har søgt Godsejernes Alliance. Er der nogen Stand, der bestandig har skummet Fløden af Udviklingen i Danmark, er det Godsejerne. Grundloven af 1866 fik de indrettet efter deres Behov. De regerede derefter videre ved Hjælp af de Nationalliberale, fortsatte ved Hjælp af Højre og fik ogsaa under frikonservativ Ledelse i rette Tid fat i Bondedemokratiet og regerede faktisk videre sammen med dette efter Systemskiftet. Det forekommer mig uværdigt for Bondedemokratiet i Længden at tage disse Forbunds-fæller. Naar en Stand er jo altid hæderlig i sig selv; men der er i alt Fald Elementer indenfor Godsejerstanden — det viste sig tydeligt ved Behandlingen af Tiendeloven og Hartkornsspørgsmaalet —, der vise en nøgen Standsegoisme. I Stedet for at vi skulde have et Aristokrati, der stod paa Standpunktet: noblesse oblige — Adel forpligtet —, have de vendt det om og sagt: Hartkornet berettiger, og det endogsaa nu, efter at Hartkornet er afskaffet som Skyld-sætningsmaalestok. Det vilde i mine Øjne være naturligt, om man fra Bondestændens Side indsaa, at denne Alliance er unaturlig, ligesaa unaturlig, som Alliancen med Borgerstanden er naturlig. For at en saadan Alliance — den Alliance, som er udtrykt i selve de to Tal, de 135,000 paa den ene Side og de 48,000 paa den anden Side, som i dette Øjeblik danner et Flertal, paa hvilket Regeringen saa udmærket godt kunde staa med fuld og sand parlamentarisk Basis — skulde kunne ske, maatte man fra den saakaldte Borgerstands Side opgive meget Standshovmod, megen Vrangvillie overfor Bondebefolkningen, ogsaa megen forretningsmæssig Udbygning af Bondebefolkningen. Paa den anden Side kunde Bondebefolkningen som Offer bringe sine Doktriner, Frihandelsdoktriner og den overdrevne Næringsfriheds Doktriner, thi begge ere ikke noget som helst værd, ikke 4 danske Skilling værd for Bondestanden, og det er i Virkeligheden et let Offer at slippe med. Det forekommer mig, at det vilde være naturligt — jeg begyndte som ung Nationaløkonom med at tale om Industriens og Landbrugets Solidaritet, og det har været den herskende Tanke i hele mit Liv —, at Mellemstanden i By og paa Land en Gang fandt hinanden overfor Arbejderstanden i videste Forstand paa den ene Side og overfor Godsejerelementet paa den anden Side. Det er ikke de to B'er,